

на неї реагувати.

Саме інформаційна культура допомагає підлітку не тільки набувати нові інструменти діяльності, але й мати загальне уявлення про інформаційні процеси в оточуючому світі, джерела тієї чи іншої інформації, систему морально-етичних та юридичних норм, а також значення ціннісних орієнтацій в інформаційному просторі, в інформаційній картині світу [4, с. 8].

Інформаційна культура дозволяє протистояти неоднозначному психологічному впливу на формування соціальних, моральних, художніх, естетичних цінностей, інтересів підлітків. Вона сприяє процесу фільтрації, селекції інформації, критичному осмис-

ленню, змісту й формі сприйнятого, його переосмисленню, а також виробляє здатність до «самоцензури» – розумного інформаційного самообмеження. Інформаційна культура формує навички психологічного самозахисту щодо шкідливої інформації. Вона озброює особистість системою знань та умінь, які дають їй змогу найкраще адаптуватися до умов інформаційного простору та повноцінно існувати і функціонувати в ньому.

Отже, інформаційна культура є однією з умов комфортного перебування підлітків в інформаційному просторі, оскільки забезпечує швидке вільне орієнтування в ньому та впевненість у своїх діях, а також породжує самодостатність у підлітка.

Список використаних джерел:

1. Берестова Т. Ф. Законы формирования структуры информационного пространства и функции информации / Т. Ф. Берестова. // Библиография, 2009. – № 5. – С. 32-47.
2. Литвиненко Н. П. Проблемы формирования единого информационного простора держави / Н. П. Литвиненко. // Актуальні проблеми міжнародних відносин, 2008. – Вип. 75 (2). – С. 92-94.
3. Матвієнко О. В. Інформаційна культура особистості: освітньо-виховний контекст: навч. метод. посіб. / О. В. Матвієнко. – К.: Ун-т економіки та права «КРОК», 2006. – 115 с.
4. Смагина Е. А. Проблемы формирования информационной культуры студентов / Е. А. Смагина. – Балашиха: ИСЭПМ, 2010. – 121 с.
5. Яковенко М. Л. Інформаційний простір: філософські аспекти формування поняття / М. Л. Яковенко. // Вісник Національного університету «Львівська політехніка», 2011. – № 2 (692). – С. 22-27.

СТАН РОЗРОБЛЕНOSTІ ПРОБЛЕМИ СІМ'Ї У СУЧАСНИХ ФІЛОСОФСЬКИХ ТА СОЦІОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Трубавіна І.М.,

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди

Одним із клієнтів соціальних служб України є сьогодні сім'я. Доведено[10], що сім'я є окремим предметом соціально-педагогічних досліджень, об'єктом/суб'єктом соціально-педагогічної і соціальної роботи. Вона є особливою соціальною групою зі своїми власними цінностями, соціальним інститутом з правами та обов'язками в суспільстві, первинним колективом із розподілом влади і відповідальності, соціальною системою з особливими зв'язками, які ніде, крім сім'ї більше не існують – батьківсько-дитячими, подружніми, братерсько-сестринськими. Сім'я розвивається та соціалізується під впливом різних факторів, може виступати об'єктом та суб'єктом соціалізації. Механізмами соціалізації сім'ї є адаптація та уособлення (набуття автономності). Наслідком успішної соціалізації сім'ї є її розвиток як основа благополуччя. Подолання кризи сім'ї можливе через соціальну роботу на основі «допомоги для самопомоги» і «кризового втручання», які переводять сім'ю зі стану кризи до функціонування і подальшого розвитку[10]. Розкриємо подальші сучасні дослідження, які продовжують це розуміння сім'ї.

Так, В.О.Ткачова[9] вивчала стан і перспективи розвитку сім'ї в сучасному українському суспільстві. Цінним є звернення до терміну розвитку сім'ї,

який було вперше визначено нами [10]. Вона розглядала сім'ю як соціальну систему та аналізувала основні тенденції її розвитку, дослідила кризу сім'ї як соціального інституту в контексті трансформаційних процесів та впливу західних тенденцій змін сімейно-шлюбних аксіологічних настанов, що привело до модифікації старих і появи нових форм сімей і «квазісімей», виділила особливості української сім'ї: тривале збереження громадських споріднених зв'язків, довготривалість існування патріархальної сім'ї, матриархальність. Виявлено[9], що існує протилежність у розумінні шлюбно-родинних взаємин з позицій радикальних феміністичних та тоталітарних рухів, релятивістського або утилітарного тлумачення понять «шлюб», «стать», «сім'я», що приводить до антагонізму в розумінні шлюбу та сім'ї і є важким питанням в соціальній роботі в подоланні кризи сім'ї на основі нової моделі сімейного життя. Виникає питання, на якій основі будувати зразкову модель сімейних стосунків. Цю тему посилює дослідження В.П.Новицької [7], яка досліджувала гендерну соціалізацію. Нею встановлено, що в українському суспільстві існує гібридна модель гендерної соціалізації, яка характеризується поєднанням традиційних і модерних гендерних ролей, норм поведінки, стереотипів, уявлень щодо маскулітності/ фемінності.

Н.В.Щербина[12] дослідила норми та девіації сучасного шлюбу, взаємозв'язок родини та шлюбу, встановила, що цивільний шлюб значно послаблює процес формування взаємин і почуттів родинності подружжя, акцентувала увагу на загальній деформації відносин родинності у сім'ї, розвинула мікросоціологічну концепцію формування родинності в шлюбі. В роботі обґрунтовано теорію девіації, запропоновано концепцію мережевої природи поширення шлюбних девіацій, підтверджено теорію соціальної легітимізації нових форм шлюбу з урахуванням концепції подвійної інституалізації, досліджено різні аспекти цивільного шлюбу. У продовження теми Н.О.Кодацька [4] досліджувала девіації соціальних практик материнства в сучасній Україні, виявила зниження ролі чоловіка-годувальника в сім'ї, що приводить до послаблення соціалізуючої функції батька, виявлено ускладнення процесу соціальної адаптації жінки до ролі матері, що викликає потребу в сторонній допомозі матері у вирішенні питань належного догляду за новонародженою дитиною та підтримки власного фізичного та психічного здоров'я. Володько В.В.[2] продовжує цю тему в контексті дослідження впливу трудової міграції на сімейні ролі сучасних українських жінок (з досвідом роботи у Польщі та Греції).Сімейна роль розглядається як різновид соціальної ролі в контексті-структурно-діяльнісного підходу, що забезпечує можливість її функціонування в сім'ї. Автором розроблено теоретичну схему процесу продукування та відтворення сімейних ролей трудових мігранток в доміграційній, міграційній та після міграційній періоди[2]. І.В.Литовченко доводить[6], що наслідками дисфункціональності сім'ї як соціального інституту є порушення соціалізації та виникнення девіантної поведінки молоді, для подолання чого потрібні зусилля щодо створення сприятливого сімейно-побутового середовища. У той же час доведено [8], що формування сутнісних сил людини можливе як відданість людини референтній соціальній групі (як козацькому товариству, так і сім'ї – дому, оселі), на що і треба звертати увагу в соціальній роботі з молоддю. Таким чином, соціальна і соціально-педагогічна робота має можливість не тільки щодо розвитку сім'ї і подолан-

ня її кризи, а й щодо успішної соціалізації молоді і попередження її девіантної поведінки.

Формуванню гармонійних сімейних стосунків в сім'ї, укріпленню сім'ї, її розвитку, як свідчать дослідження[1-13], наші висновки[10], сприятимуть:1)оновлення завдань сімейної політики в напрямках підвищення престижу сім'ї у масовій свідомості, стабілізації інституту шлюбу та сім'ї, створення умов успішної реалізації сім'єю її функцій; вдосконалення основних положень соціальної політики стосовно материнства в напрямку поєднання професійної та репродуктивної функцій жінок; 2) формування науково обґрунтованої моделі сучасної української сім'ї на засадах гендерної рівності, яка популяризувалась би ЗМІ і стала прийнятною нашим населенням, не дивлячись на стереотипи. Тим більше, що зрушення в цьому питанні вже є. Забезпечення взаємного визнання значущості чоловіків та жінок у вирішенні проблем сім'ї; 3) спрямування соціальної роботи на формування почуттів родинності в шлюбі, пропагування офіційних шлюбів; на формування відповідального та усвідомленого батьківства у чоловіків і підвищення їх ролі батька у вихованні та соціалізації дітей; 4) посилення досліджень щодо соціальної роботи з дистантними сім'ями; 5) Урахування віросповідання: в слов'янській сім'ї - опора в соціальній роботі на релігійні основи : в православній родині на православний архетип сім'ї, який подає позитивну модель сімейних стосунків, сімейної комунікації (монологічність, діалогічність), або, в мусульманській родині – на етично-правові норми ісламу; 6) звернення уваги в соціальній роботі з сім'єю на навчання правильній побудові сімейного побуту в контексті етносоціального дискурсу, формування ставлення до сім'ї як до референтної групи. Це корелює з нашими висновками про підтримку, допомогу і самопомогу сім'ї в соціальній роботі, соціально-педагогічну роботу як засіб показу і формування нової моделі сімейного життя[], але розширює напрямки сімейної політики в контексті різноманітних, не тільки соціальних, умов розвитку сім'ї, показує конкретні напрямки в роботі з сім'ями – клієнтами соціальної роботи.

Список використаних джерел

1. Білоножко Є. П. Шлюбно-родинні взаємини як об'єкт філософського осмислення : автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03 / Є. П. Білоножко; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. - К., 2010. - 17 с.
2. Володько В. В. Вплив трудової міграції на сімейні ролі сучасних українських жінок (з досвідом роботи у Польщі та Греції) : автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.03 / Володько Вікторія Володимирівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. - К., 2011. - 16 с.
3. Карпенко К.І. Гендерний вимір екологічної комунікації: Автореф. дис... д-ра філософ. наук: 09.00.03 / К.І. Карпенко ; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. — Х., 2006. — 32 с.
4. Кодацька Н. О. Девіації соціальних практик материнства в сучасній Україні: автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.04 / Н. О. Кодацька ; Класич. приват. ун-т. — Запоріжжя, 2011. — 20 с.
5. Лазюк С.С. Сімейний побут в етносоціальному дискурсі: Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / С.С. Лазюк ; Південноукр. держ. пед. ун-т ім. К.Д.Ушинського. — О., 2006. — 23 с.
6. Литовченко І. В. Дисфункціональність інститутів соціалізації молоді у сучасному українському суспільстві: автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03 / І. В. Литовченко ; Нац. авіац. ун-т. — К., 2011. — 20 с. — укр.
- Новицька В.П. Гендерна соціалізація: соціологічні концепції та практики: автореф. дис. ... канд. соціол. наук : 22.00.01 / В.П. Новицька ; Ін-т соціології НАН України. — К., 2010. — 15 с.
7. Судак С.Д. Міфологічна діяльність як елемент формування сутнісних сил людини: автореф. дис... канд. фі-

- лософ. наук: 09.00.04 / С.Д. Судак ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2009. — 20 с.
8. Ткачова В.О. Стан і перспективи розвитку сім'ї в сучасному українському суспільстві (соціально-філософський аналіз) /Ткачова Вікторія Олександрівна.- Автореферат дис...канд. філос.. наук за спец . 09.00.03/ Одеса: Національний авіаційний університет,2008.-20с.
  9. Трубавіна І.М. Соціально-педагогічна робота з сім'єю: теорія та методика/ Трубавіна Ірина Миколаївна. - монографія– Харків: Нове слово, 2007.- 395с.
  10. Шамсутдинова-Лебедюк Т. Н. Глобалізація та реальна практика сімейно-шлюбних відносин у сучасних мусульманських країнах / Т. Н.Шамсутдинова-Лебедюк // Укр. релігієзнавство. - 2004. - № 3-4. - С. 95-107.
  11. Щербина В.В. Норми та девіації сучасного шлюбу / Щербина Віта Вікторівна.-автореф.дис. канд.соціол. наук за спец. 22.00.04/ Запоріжжя – Класичний приватний університет.-2008.-20с.
  12. Усанова Л.А. Православний архетип сім'ї у контексті комунікативних відносин: Автореф. дис... канд. філос. наук: 09.00.03 / Л.А. Усанова ; АПН України. Ін-т вищ. освіти. — К., 2002. — 19 с.

ПРОФЕСІЙНО ЗОРІЄНТОВАНА МЕТАПРОЕКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ

*Трубачева Світлана Едуардівна
Інститут педагогіки НАПН України,*

*Чорноус Оксана Володимирівна
Інститут педагогіки НАПН України,*

Проблема підготовки молоді до професійної діяльності, до самореалізації особистості — одна з основних проблем в освіті. Значну роль у цьому процесі відіграє профільне та професійне самовизначення учнів. Як забезпечити правильність вибору профілю навчання та майбутньої професії — ось ті нагальні питання, які вимагають уваги та вирішення. Кожен учень рано чи пізно встає перед проблемою вибору майбутньої професії. Ця проблема виявляється досить складно вирішуваною, оскільки активна позиція в цьому плані у багатьох ще не сформована. Тому важлива допомога дорослих на етапі формування готовності до професійного самовизначення. Допомога педагогів старшокласникам в професійному самовизначенні пов'язана з необхідністю інформувати школярів про різноманітність світу професій, про їх зв'язок з науками і предметами, що вивчаються в школі, роз'яснюванні специфіки і особливості професійної діяльності. Також важливо надати учням можливість освоїти практичні навички планування, розвивати здатність бачити позитивну перспективу свого майбутнього життя, створювати емоційну підтримку.

Під професійною орієнтацією розуміють педагогічну технологію, мета якої полягає в тому, щоб допомогти учням виявити здібності і нахили до певних професій, розвинути професійні інтереси і виховати готовність працювати в інтересах особистості, суспільства, держави [4]. Очевидним є те, що в цьому процесі більш значущим є сформованість в учнів не розрізнених знань, а узагальнених та універсальних умінь — метаумінь, які проявляються в здатності вирішувати життєві та професійні проблеми. У якій би сфері діяльності після закінчення школи людина не працювала, для неї важливо уміти самостійно і творчо мислити, уміти поповнювати і поновлювати свої знання. Не випадково у сучасних освітніх документах зазначається, що основним результатом діяльності освітньої установи повинна стати не сис-

тема знань, умінь і навичок сама по собі, а набуття учнями низки певних ключових компетентностей в певних сферах навчальної та соціальної діяльності.

Значну роль у цьому аспекті відіграє проектна діяльність учнів з професійним спрямуванням. Найперспективнішими видами проектної діяльності, з огляду на її потенційні психолого-педагогічні можливості, є колективні міжпредметні та метапредметні проекти, що не тільки виступають як інтегруючий фактор і фактор сучасної освіти, не тільки систематизують знання, а й забезпечують максимальне його наближення до реальних потреб життя, творчої самореалізації, природовідповідного розвитку і конструктивної соціалізації особистості учнів. До цілей метапроектної діяльності можна віднести наступні: 1) навчити вчитися, тобто навчити вирішувати навчальні завдання в сфері навчальної діяльності; 2) навчити пояснювати явища дійсності, їхню сутність, причини, взаємозв'язки, використовуючи відповідний науковий апарат, тобто вирішувати пізнавальні проблеми; 3) навчити орієнтуватися в ключових проблемах сучасного життя – екологічних, політичних, міжкультурної взаємодії й інших, тобто вирішувати аналітичні проблеми; навчити орієнтуватися у світі духовних цінностей; 4) навчити вирішувати проблеми, пов'язані з реалізацією певних соціальних ролей; 5) навчити вирішувати проблеми загальні для різних видів професійної й іншої діяльності; 6) навчити вирішувати проблеми професійного вибору, включаючи підготовку до подальшого навчання [2; 3].

Витоком будь-якого процесу проектування, його задумом є проблемно-пошукова ситуація. Технологія проектування стосовно освітнього процесу є розвитком ідей проблемного навчання, оскільки при рішенні проблемних завдань використовуються метод пошуково-пізнавальної діяльності, методи індукції і дедукції, коли учні йдуть від власного досвіду до пізнання нового і назад до свого досвіду, але вже